

Franz von Liszt og vor tids kriminalpolitik.*)

Af professor, dr. jur. STEPHAN HURWITZ.

Der er kun få kriminalvidenskabelige værker, som har bevareret mere end historisk interesse efter et halvt århundredes forløb. Den klassiske strafferets sindrige begrebsdannelser og læresætninger er nu for størstedelens vedkommende forældede. Dette gælder ikke alene med hensyn til fremstillinger og fortolkninger af senere ophævede lovbestemmelser, men i vidt omfang også med hensyn til den mere filosofisk orienterede litteratur, der ud fra forholdets natur har udviklet et system af strafferetlige grundsætninger med krav på absolut gyldighed. Man kan beundre disse systemers indre logiske sammenhængskraft, deres skarpsindighed og konsekvens, undertiden også deres dybde og idealisme. Men hvad er der blevet tilbage af al denne spekulative kriminalret, efter at den er blevet tvunget til konfrontation med virkelighedens verden af forbrydelser og lovovertrædere?

Brydningsperioden mellem klassiske og positivistiske retninger i strafferetten henimod slutningen af forrige århundrede fandt vel de mest prægnante udtryk i tysk litteratur. Graver man sig i dag ned i denne epokes debat i bogværker og tidsskrifter, møder der én mest døde bogstaver. Navne, der i samtiden strålede med autoritetens glans, er slukkede og borte med efterladte værker, der ikke lader sig genopvække til nyt liv. Midt i al denne forkrænkelighed støder man imidlertid på et levende kildevæld: *Franz von Liszt's* afhandlinger og foredrag, eller nærmere bestemt den del af dem, der vender sig mod begrebsstrafferetten og indvarsler en ny kriminalpolitik på erfaringsbestemt grundlag.

*

I hundredåret for Liszt's fødsel er der grund til at besinde sig på hans indsats. Dens betydning for den kriminalretlige udvikling langt udenfor Tysklands grænser og særlig i de nordiske lande har været vidtrækkende, og der kan stadig hentes impulser fra hans skrifter.

Liszt's forfatterskab spændte over strafferet, presseret, folkeret og kriminalpolitik. I hans levetid var det vel de store systematiske fremstillinger af strafferetten og folkeretten, der vandt

*) Foredrag holdt i Juridisk Forening i København den 29. januar 1951.

ham størst berømmelse. I dag samler interessen sig om hans kriminalpolitiske skrifter. Bag årenes lette støvlag lyser de med klarhed og varme. I deres koncise stil og tolerante holdning, i deres vidsyn og livsnære realisme er de præget af egenskaber, som kun sjældent har udmærket tyske strafferetsprofessorers skrifter. Han besad den tyske skoles grundighed og lærdom, men han var af østrigsk slægt og virker mere europæisk end tysk.

Naturligvis havde Liszt forgængere og samtidige, der gav udtryk for de samme tankeretninger som han. Når talen er om problemer, der har beskæftiget menneskeheden i århundreder, og hvis løsning beror på tekniske opdagelser, kan det ikke ventes, at der skal kunne fremsættes tanker, der i sig er revolutionerende nye. Den enkelte videnskabsmands betydning beror her på, hvilken evne han har til kritisk opgør med en ufrugtbar udvikling, og hans positive evner til at forme en ny ideologi, der sammensmelter gamle brudstykker og åbner nye synsvinkler. Liszt ejede disse evner i rigt mål. Tillige havde han den lykke, at tiden var inde til en begyndende virkeliggørelse af de idéer, han forfægtede. Det gav ham mulighed for ikke blot at blive en pionér, men en reformator.

*

Den idéhistoriske baggrund for von Liszt's straffeteori og kriminalpolitik kan trækkes op med mange navne og værker og langt bagud i tiden. Her skal kun peges på nogle umiddelbare forgængere.

Liszt forlænger i sin teori om straffens sociale formålsbestemthed, linien fra Ihering's *Zweck im Recht*. I sit krav om empirisk undersøgelse af forbrydelsens årsager bygger han på Quetelet og er i pagt med Lombroso og hans skole. Hans klassifikation af lovovertrædere er en videreførelse af Wahlberg's idéer. I kampen mod det bestående straffesystem, særlig de tidsbestemte kortvarige frihedsstraffe, er han midt i en bølge af samtidig fremsatte reformkrav (Mittelstädt, Kraepelin og mange andre). Selve den syntese, hvorunder hele indbegrebet af hensigtsmæssige midler til kriminalitetsbekæmpelse samles, den af Liszt atter og atter fastslåede glose *kriminalpolitik*, var formet og indholdsbestemt i rationel retning allerede i 1823 af den nu udenfor Tyskland glemte Eduard Henke.

Måske er det dog gået Liszt som mange andre, at han er blevet mere inspireret af værker, der æggede til modsigelse,

end af synspunkter, der gik i samme retning som hans egne. Samtidig med Liszt virkede i Tyskland den 10 år ældre Karl Binding, en strafferettens dogmatiker fremfor nogen, en begrebsjurist og systematiker, der var stor nok til at tvinge til enten efterfølgelse eller brud. Liszt valgte frigørelsen og havde fordel af at kunne skærpe sine synspunkter til klarhed i polemik mod en modstander af format. I dag kan enhver se, at Binding tilhørte fortiden, Liszt fremtiden. I sin senere forfatterbane kom han heller ikke til at savne antagonist. De stod parat på ethvert stadium af hans udvikling og æggede til ny efterprøvelse og formulering af ledende synspunkter. Angrebene rettedes både fra højre og venstre, fra konservative straffilhængere og fra radikale strafmodstandere, der var mere radikale end han selv. Kun få var hans jævnbyrdige, og den bitreste af dem, Karl von Birkmeyer, var det i hvert fald ikke.

*

Liszt oplevede selv at se en række af sine vigtige programpunkter vinde frem til almindelig anerkendelse i ind- og udland. Det gælder navnlig udviklingen af det betingede domssystem i kontinental strafferet, en fremadskridende individualisering af de strafferetlige sanktioner med særbehandling på den ene side af unge lovovertrædere og på den anden side af vedvarende recidivister, udvikling af den retssammenlignende forskning, af kriminalstatistikken og af kriminologiske undersøgelser. Men om en fuldkommen og definitiv sejr for de af Liszt repræsenterede idéer blev der ikke tale, hverken i hans levetid eller i tiden efter hans død i 1919. Ikke blot er adskillige praktiske reformkrav indtil den dag i dag forblevet uopfyldt. Endnu flourer således overalt i landene de kortvarige frihedsstraffe, og individualiseringen er ofte mindre påviselig i praksis end i teorien. Og ikke blot er der kommet temporære tilbageslag i den kriminalpolitiske udvikling i de sidste decennier i og udenfor Tyskland. Men selv under roligere samfundsforhold indenfor retsstatslige rammer er der i vor tid en ideologisk brydning om de samme kriminalretlige grundproblemer, som optog von Liszt og hans samtid. Ingen enkelt skole har sejret endeligt i idékampen. Liszt's retning ligger stadig i midten mellem moderniserede skyldteorier, der nu navnlig gør sig gældende i efterkrigstidens Tyskland, og opfattelser, der går ind for en komplet negation af skyld- og strafsynspunkter. I denne idékamp har Liszt fået ny aktualitet. Det er af interesse ikke alene at gøre status op

over, hvor dybtgående hans indflydelse har været på den strafferetlige udvikling i en række lande, men hans synspunkter kan tillige efterprøves med henblik på deres værdi i den standende debat om kriminalretlige og kriminalpolitiske grundproblemer.

Det må herved bemærkes, at Liszt ikke øvede sin indsats alene som enkeltperson, men i høj grad i samvirken med andre, først og fremmest gennem de to betydningsfulde organer, han var med til at grundlægge og forme: *Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft* (1881) og *Internationale Kriminalistische Vereinigung* (1889). En vurdering af hans virksomhed bliver derfor i nogen grad tillige en vurdering af bestræbelser udgående fra disse organer. Dog kun i nogen grad. Om en ensrettethed af meninger indenfor disse organer i ideologisk henseende var der ikke tale, men vel om overvejende enighed i den praktiske målsætning.

*

I korte træk kan von Liszt's kriminalvidenskabelige credo sammenfattes således: *Negativt*: afstandtagen fra den klassiske skoles aprioriske begreber og deduktive metoder, fra dens syn på straffen som en etisk misbilligelse og som udtryk for en proportional retfærdighed, afstandtagen tillige fra Lombrosos videnskabelige fantasier, særlig hans »homo delinquens«, og fra den italienske skoles mistro til straffens motiverende evne. *Positivt* bestemmer han straffens formål — efter at den har gennemgået en revolution fra en oprindelig driftsbetinget reaktion — som middel til beskyttelse af retsordenen: »Rechtsgüterschutz durch Rechtsgüterverletzung«; kun den efter dette formål nødvendige straf er »retfærdig«. — En hensigtsmæssig anvendelse af strafferetlige forholdsregler kan kun ske på grundlag af empirisk forskning. Forbrydelsens ætiologi må studeres ud fra såvel biologiske som sociologiske synspunkter, da forbrydelsen er et produkt af individualitet og miljø. Videnskabeligt kan der kun anlægges en rent deterministisk betragtning af forbrydelsens genese. Derved udelukkes ikke enhver værdidom. Deterministen kan betragte en handling eller en person som værdifuld eller det modsatte med samme berettigelse som den, der ligger til grund for æstetiske domme. Men han kan ikke etisk misbillige en handling udfra en forestilling om, at den handlende i den givne situation kunne have handlet anderledes. — Straffen må tilpasses til personligheden. Den vigtigste klassifikation er herved en sondring mellem 1) lovovertrædere, der har

mulighed og behov for forbedring, 2) lovovertrædere, der er uden behov for forbedring, og 3) lovovertrædere uden mulighed for forbedring. Til denne tredeling af lovovertræderne svarer en tredeling af strafssystemets specialpræventive opgaver: forbedring, afskrækkelse og uskadeliggørelse. Den endelige fastsættelse af straffens art og varighed kan ikke ske i dommens øjeblik, men først under straffuldbyrdelsen på grundlag af de derved indvundne erfaringer. — Fremskridt i behandlingen af de kriminelle beror på en samvirken mellem jurister, antropologer og psykologer. Og strafferetsjuristen må uddannes til ikke blot at være jurist. Han må have et vist kendskab til kriminalbiologiens og -sociologiens undersøgelser og resultater.

For Danmarks vedkommende har dette program øvet en afgørende indflydelse på den kriminalretlige udvikling i dette århundrede. Liszt fandt her en åndsbeslægtet i Carl Torp, der i alt væsentligt sluttede sig til hans synspunkter. Som professor i strafferet ved Københavns universitet og som formand for den i 1899 stiftede danske kriminalistforening, der tilsluttedes den internationale kriminalistforening, virkede Torp som en direkte formidler af de idéer, der udgik fra den europæiske reformbevægelse under Liszt's førerskab. Den realistiske betragtning af straffen som en social nødvendighed, udformet efter og begrænset af praktiske behov lå for øvrigt den danske tankegang nær. Torp kunne her knytte forbindelsen tilbage til Ørsted efter et interregnum behersket af abstrakte retfærdigheds- og lydighedsteorier.

I den gældende danske straffelov af 1930 har det Liszt-Torp'ske reformprogram sat sig dybe spor. Det må her være nok at pege på den vidtgående adgang loven giver til tilpasning af sanktionen efter lovovertræderens personlighed. Domstolene er stillet særdeles frit med hensyn til betingelserne for anvendelse af strafudsættelse gennem betinget dom. For unge lovovertrædere er hjemlet opdragende behandling. Vedvarende recidivister kan i stedet for tidsbestemt straf dømmes til relativt ubestemt forvaring i anstalter af forskellig type. For de psykisk abnormes vedkommende har loven, vistnok som den første moderne straffelov, gennemført et behandlingssystem, der — særlig med henblik på de såkaldt »formindsket tilregnelige« — stemmer med synspunkter udkastet af Liszt i 1896 i foredraget *Die strafrechtliche Zurechnungsfähigkeit*. Den til strafpåvirkning uegnede psykopat behandles herefter ikke som »formindsket til-

regnelig« med nedsat straf, men dømmes direkte, efter et enkeltsporet system, til en med lægelig behandling forbundet forvaring, hvis varighed beror på hensynet til samfundets retssikkerhed.

Også med henblik på uddannelsen af jurister er reformprogrammet, omend sent, slået igennem i Danmark. Et kriminologisk kursus er nu et obligatorisk led i det juridiske studium. Strafferetsundervisningen er suppleret med kriminologiske seminarøvelser og fangedemonstrationer. Og et af regeringen nedsat udvalg vil om kort tid fremlægge en betænkning, hvorefter kriminologiske kursus særskilt skal indgå i dommeruddannelsen efter universitetsstudiet.

Det skal dog fremhæves, at udviklingen i Danmark hverken beror på en umiddelbar eller fuldstændig reception af Liszt's idé-system. Hvad der er tale om, er en idépåvirkning. I forhold til denne er der trukket fra og lagt til. Andre krydsende og parallelle idéer har øvet deres indflydelse. National tradition og tænkesæt har givet udviklingen et selvstændigt præg. Praktiske behov og muligheder har været direkte bestemmende faktorer. Af alle disse komponenter har lov og praksis udkrystalliseret sig.

Her samler interessen sig om forholdet til Liszt. Der er ovenfor nævnt nogle vigtige punkter, på hvilke udviklingen i Danmark har fulgt hans program. Der spørges nu om punkter, hvor det ikke er trængt igennem, eller hvor udviklingen er gået eller tenderer henimod at gå videre end til den af Liszt forfægtede målsætning. Hermed er vi midt oppe i vor tids kriminalpolitik. Der kan indenfor en begrænset plads kun fremhæves enkelte hovedpunkter, og disse kan kun berøres i korthed.

*

Der er *ikke* opnået enighed om, at den videnskabelige erkendelse må føre til at betragte menneskelig adfærd som determineret på en måde, der udelukker etisk misbilligelse. En human og social kriminalpolitik kan begrundes og gennemføres uden nødvendig forbundethed med den af Liszt hævdede rene determinisme. I sidste instans bunder denne ligesåvel som indeterminismen i et postulat. Striden mellem disse anskuelser er ufrugtbar allerede ifølge de gængse problemstillingeres uklarhed. Selvom den menneskelige motivation er determineret efter almindelige kausallove, udelukker dette ikke socialetiske domme, der knytter misbilligelse til kriminelle handlinger. Disse domme må i hvert fald anerkendes som lige så nødvendigt determine-

rede som de handlinger, de angår. Sociologisk udøver de en gavnlig funktion, forsåvidt de er egnede til at motivere til lovlige adfærd. Denne funktion kan næppe undværes, men man kan begrænse dens skadevirkninger gennem modgående positive bestræbelser for resocialisering af dem, der rammes af straf, og ved indskrænkning af strafområdet i det betydelige omfang, hvori opdragende og lægelige behandlingsformer lader sig sætte i stedet for straf. Men selve straffebegrebet er uløseligt forbundet med det synspunkt, at lovovertrædelsen kan bebrejdes dens gerningsmand. Liszt har formet sætningen: »Gengældelse på deterministisk grundlag er ikke blot en hjertets forsyndelse, men også en forstandens forvirring«. Men når han dog — i modsætning til den italienske skole — ville bevare strafsystemet, vender han sætningen mod sig selv. Straf uden skyld og bebrejdelse er en meningsløshed.

Særlig med henblik på tilregnelighedslæren mente Liszt oprindeligt at kunne finde et brugbart skelnemærke på deterministisk grundlag mellem tilregnelige og utilregnelige i motivations-evnen. Forudsætningen for strafferetlig ansvarlighed skulle heretter være »die normale Bestimmbarkeit durch Motive« eller nærmere bestemt: »Empfänglichkeit für die durch die Strafe bezweckte Motivsetzung«. Efter dette kriterium skulle navnlig sindssyge lovovertrædere, men ikke psykisk normale vaneforbrydere udelukkes fra strafansvarlighed. Dette i 1893 hævdede synspunkt ændrede Liszt imidlertid nogle få år senere i sit opsigtvækkende foredrag i 1896 om den strafferetlige tilregnelsevne. Han beskæftiger sig her med de flydende overgange mellem sundhed og sygdom og henstiller det som tvivlsomt, hvorvidt den skarpe sondring: straf for forbryderen — forsorg for den sindssyge kan opretholdes. Efter at have forkastet de i ældre teori opstillede kriterier: 1) viljesfrihed og 2) den intellektuelle evne til at indse handlingens ulovlighed, tager han sit eget kriterium 3) den normale motivationsevne (»den, der reagerer på normal måde, er tilregnelig«) op til revision. Hvad er »normal reaktion«, spørger han. Og hvorledes med de uforbederlige forbrydere? Må det ikke erkendes, at disse, uden at være sindssyge, mangler evne til at lade sig bestemme af straftrusel og straf? Hvis disse betænkkeligheder er rigtige, siger Liszt, »så bryder den skarpe modsætning mellem afstraffelse af forbryderen og forvaring af den sindssyge sammen.« Liszt drager ikke selv de mest vidtgående konsekvenser af denne tanke, men forkaster udtryk-

kelig kun sondringen mellem straf med sikringsformål overfor uforbederlige forbrydere og forvaring af farlige sindssyge. Og han understreger denne forkastelses teoretiske, videnskabelige karakter; den skal ikke uden videre omsættes til praktisk kriminalpolitik; der skal og bør tages hensyn til de faktisk bestående etiske anskuelser i befolkningen. Men på den anden side fastholder han, at retsbevidstheden kan påvirkes og udvikles gennem oplysning, og han spår, at fremtiden vil lade strafbegrebet træde tilbage for synspunkterne »lægende forbedring« og »sikrende forvaring«. »Den begrebsmæssige adskillelse mellem forbrydelse og sindssygdom viger og falder — og med den det stive herredømme af det juridiske begreb, som hedder den strafferetlige tilregnelighed.«

Med den her udtalte anskuelse har Liszt, der i øvrigt i sine skrifter vendte sig mod Lombrosos radikalisme, placeret sig yderst på venstre fløj af vor tids fornyede bevægelse bort fra strafbegrebet. Han nåede dette resultat som logisk konsekvens af sin deterministiske opfattelse. Men ligesom dette udgangspunkt ikke kan være bindende, må der tages forbehold overfor de heraf uddragne mest vidtgående konsekvenser for tilregnelighedslæren.

Moderne teori og kriminalpolitik kan ganske vist følge Liszt et meget langt stykke med på vejen — og nu ikke bare med henblik på en fjernere fremtids målsætning, men med umiddelbart gældende og kommende lovgivning for øje. De f. eks. i den danske straffelov af 1930 indførte regler om forvaring af psykopater og internering af vedvarende recidivister betyder tilvisse en nedbrydning af skellet mellem behandlingen af sindssyge og »uforbederlige« lovovertrædere. Erkendelsen af psykiske abnormiteter som relevante faktorer bag lovovertrædelsen har skudt den psykiatrisk og psykologisk betonedede behandlings grænsepæle langt ind på det tidligere område for strafansvar. Det samme gælder med hensyn til anvendelsen af pædagogiske behandlingsmetoder fremfor straf overfor unge lovovertrædere. Og man kan gå videre ad disse baner, efterhånden som den psykiatriske og pædagogiske indsigt øges. Man bør sikkert allerede nu erkende, at de groft og vedvarende kriminelle, der efter gældende dansk ret udskilles fra almindelig straf til særbehandling i »arbejds-
hus« og »sikkerhedsforvaring«, uden at anses som psykisk abnorme, i virkeligheden står de strafuegnede psykopater så nær i kriminalitetsforudsætninger og behandlingsbehov, at det er kun-

stigt at opretholde faste skranker mellem dem. Her har tilregnelighedsbegrebet udspillet sin rolle som hjælpemiddel til differentiering af de forskellige grupper. Behandlings- og sikrings-synspunkter virker her primært. Ud fra disse må ikke blot foranstaltningens art og varighed bestemmes, men de må tillige virke under fuldbyrdelsen på en sådan måde, at overførelse fra den ene kategori af særbehandling til den anden muliggøres. De i lovgivningen eksisterende hindringer for f. eks. at overføre en fange fra sikkerhedsforvaring til psykopatforvaring, når behandlingsmæssige hensyn taler derfor, bør således fjernes. Det praktiske behov herfor kan ikke bremses af en teori, der vil forbeholde den ene art af forvaring for »tilregnelige«, den anden for »utilregnelige« lovovertrædere. Og måske bør den samme betragtning udstrækkes til forholdet mellem forvaringsfanger, der ikke er fundet egnet til almindelig straf, på den ene side og på den anden side fanger dømt til livsvarig eller meget langvarig fængselsstraf (eller dog visse kategorier af disse fanger).

Så vidt kan Liszt's synspunkt uden betænkelighed følges, og det vil sige, at der er givet ham tilslutning på det hovedpunkt, der først og fremmest optog ham, idet skellet mellem psykisk abnorme og de for almindelig straf utilgængelige lovovertrædere udjævnes. Men tilbage bliver de store grupper af lovovertrædere, der er psykisk normale, fuldt aldersudviklede og uden behov for lægelig eller pædagogisk særbehandling. Overfor disse udenfor abnormitetens hovedland eller grænseland stående ganske almindelige mennesker, der kommer i konflikt med samfundets love, har indgreb i formue og frihed af strafmæssig karakter stadig en generalpræventivt begrundet nødvendighed. Der er ingen udsigt til, at den praktiske kriminalpolitik tør give afkald på disse indgreb og den dermed forbundne moralstabiliserende forestilling om et skyldbetinget ansvar for handlinger, der misbilliges af samfundet. I det sociale forsvars arsenal bevarer strafansvaret således sit ganske vist begrænsede, men ikke desto mindre vigtige område. I videst muligt omfang bør dette ansvar forskydes henimod bødestraffen som hovedmiddel.

Hvad angår frihedsstraffene, må det efter det her hævdede synspunkt ligeledes fastholdes, at der bliver et område af lovovertrædelser og lovovertrædere tilbage, hvor idømmelsen af frihedsberøvelser beror på et strafsynspunkt. For dette områdes vedkommende, der negativt karakteriseres af, at ingen særlig pædagogisk eller kurativ behandling eller fareafværgelse er in-

diceret, kan der ikke gives Liszt medhold i, at en fuldkommen afskaffelse af kortvarig frihedsstraf og en generel indførelse af ubestemte domme bør tilsigtes. Den kortvarige frihedsstraf har, rigtigt begrænset og udnyttet, stadig en vis berettigelse, navnlig når den fuldbyrdes efter moderne principper for åben og halv-åben anstaltsbehandling. Og alternativet: de på ubestemt tid idømte frihedsberøvelser giver stadig anledning til store betænkeligheder, når talen er om et klientel af voksne, normale personer uden vedvarende tilpasningsvanskeligheder. Disse betænkeligheder angår både de psykologiske skadevirkninger af ubestemtheden, faren for fejlbehandling med hensyn til løsladelse, enten i retning af vilkårlighed eller i retning af rutine mæssigt ensartede afgørelser, der gør systemet illusorisk og dermed overflødig, og endelig faren for svækkelse af retssikkerheden overfor strafforfølgningens muligheder. Det kan undre, at Liszt, der er ophavsmand til slagordet om straffeloven som forbrydernes magna charta, vel strengt ville fastholde et realiseret straffbart forhold som betingelse for samfundets indskriden, men dog ville prisgive det værn for lovovertræderen, der ligger i den ved dom fikserede straffetid. Tendensen i dansk kriminalpolitik går da heller ikke henimod en generel akceptering af de ubestemte domme. Hovedfordelene ved disse i behandlingspædagogisk henseende lader sig opnå ved en udbygning og smidiggørelse af prøveløsladelse på et tidligere eller senere stadium af den idømtes straffetid.

Den største vanskelighed for en kriminalpolitik, der ikke mener at kunne give afhold på at anvende tidsbestemte straffe (og bødestrafte) uden direkte specialpræventiv begrundelse, ligger i angivelsen af retningslinier for strafudmålingen. Liszt havde et klart blik for svaghederne i gengældelsesteoriernes »proportionale retfærdighed«. Dens tilsyneladende faste målestok, bestemt ved forbrydelsens grovhed, var en illusion. »Giv mig straffesystemet, og jeg giver eder retfærdigheden. Men hvorfra straffesystemet skal tages, derom ved denne »retfærdighed« intet,« siger Liszt træffende. Men når han her overfor stiller en målestok, der baseres på straffens »nødvendighed« og bestemmer denne efter de foran omtalte specialpræventive synspunkter, må det erkendes, at der herved snarere angives en abstrakt begrundelse for strafanvendelse end et praktisk anvendeligt udmålingsprincip. Den »nødvendige straf« er et så vidt og elastisk begreb, at det i virkeligheden er intetsigende. Nyere undersøgel-

ser over strafudmålingen har klargjort umuligheden af at begrunde den i et enkelt princip. Den er et produkt af talrige, til dels modstridende faktorer, hvoriblandt også et vist proportionalitets- og lighedshensyn, der synes fast forankret i den retsbevidsthed, som også Liszt ville tillægge afgørende betydning for den praktiske kriminalpolitik.

*

Har udviklingen således ikke på alle punkter givet Liszt medhold — eller i hvert fald ikke gjort det endnu — har den til gengæld på andre, af Liszt ikke eller ikke så stærkt betonedede punkter — overfløjet hans idéer om en realistisk kriminalpolitik orienteret efter sociale beskyttelsesformål. Her skal blot peges på nogle enkelte punkter. Gennem den vide anvendelse af *tiltalefrafald* erkendes i et af Liszt ikke forudset omfang straffens undværlighed. De *betingede domme* er i udvikling henimod et probationssystem, der muliggør direkte anordning af tilsyn og opdragelsesforanstaltninger. Reaktionssystemet er blevet udbygget til et *mangestrengt system* med differentieringsmuligheder, der overstiger det af Liszt udkastede program. I det omfang frihedsstraf stadig anvendes, er der gennem liberalisering af denne ved at ske en omformning, hvorved dens mål mere og mere udtalt rettes mod resocialisering på bekostning af repressive tendenser. Og i samme retning går nyere bestræbelser på at undgå at belaste de domfældte med tab af *borgerlige rettigheder* efter straf fuldbyrdelsen og bestræbelser på ved *aktive hjælpeforanstaltninger* at føre de dømte tilbage til samfundet.

Føj hertil moderne kriminalpolitisk stadig mere betonedede alliance med den kriminologiske forskning. Endnu for Liszt var kriminalpolitik ifølge selve sin definition kriminalitetsbekæmpelse ved straf og strafbeslægtede foranstaltninger. Men de horisonter, som kriminologien har åbnet i dens mange aspekter, har gjort det umuligt at begrænse kriminalpolitikken på denne måde. Ligesom kriminologien beskæftiger sig med alle kriminalitetsfaktorer, omfatter kriminalpolitikken ethvert middel til kriminalitetens inødegåelse. Derved har den for længst sprængt strafferettens rammer.

Den nærmest liggende kriminalpolitiske opgave er nu en koordinering af kræfter indenfor forskellige videnskabsgrene til et teoretisk og praktisk samarbejde i et kriminalistisk institut. Nødvendigheden af et sådant samarbejde indså Franz von Liszt klart. Og tiden er nu inde til dets praktiske realisation.

Stephan Hurwitz.